

magyarországi és délnémet klasszicizmus megteremtője.

A VI. fejezet «Donner tanítványai és hatása» címet viseli. Azt a nagyszerű művészi hagyatékot, amelyet a művész úgy a pozsonyi «Szent Márton-csoportban», mint a gurki «Pietà»-ban hagyott az utókorra, tulajdonképpen nem fejlesztette tovább senki. Donner művészetének tartalmi és formai koncentrációját utódai és követői soha többé utól nem érték. Donner hatása sokkal inkább abban van, hogy a klasszicizmus gyors érvényesülésére előkészítette a talajt, mely Ausztriában sokkal hamarabb jutott diadalra, mint akár a szomszéd Bajorországban. Donner tanítványai közül jelentősebb szerepet játszottak: öccse, Matthäus Donner, Johann Nikolaus Moll, aki a pozsonyi műhelynek is tagja volt, Balthasar Ferdinand Moll, Joseph Anton Fitsch, Ludwig Gode, aki Pozsonyban és Győrben dolgozott, Franz Kohl, aki mestere özvegyét is feleségül vette és még sokan mások. Nála egészítették ki a pozsonyi műhelyben festészeti tanulmányaikat a szobrászat elemeinek elsajátításával Oeser, Sambach és Rosier. Donner stílusának, egyes alkotásainak hatása különben más festőknél is, így elsősorban Paul Trogernál, teljes bizonyossággal kimutatható. Donner művészetét a maga művészetére nézve irányadóul ismerte el a magyarországi műveiről jól ismert Johan Georg Dorfmeister, amint Ausztria későbbi nevezetes klasszicista szobrászainak csaknem valamennyienél (Mollinarolo, Messerschmidt, Hagenauer, Zauner stb.) és egész sereg ismeretlen művésztől származó emléken megtaláljuk Donner művészetének hatását. Ebben a sorozatban a pozsonyi születésű, de Bécsben tevékenykedő Viktor Tilgnerrel (1844—1896) zárja a szerző a sort, akinek művészetében Donner késői hatása szembetűnő.

Pigler könyve komoly tanulmá-

nyoknak eredménye és művészettörténeti irodalmunknak határozott nyeresége. Okfejtése mindenütt meggyőző, érvei helytállóak, meghatározásai alaposak. Donner alakját és művészetének jelentőségét plasztikusan állítja elénk és ebben nagy segítségére van a sok és jól összeválogatott kép, amely Donnernek csaknem minden munkáját és tanítványainak s követőinek is sok jellemző művét bemutatja. A könyv nyomdailag is igen sikerült kivitelű s reméljük, úgy itthon, mint külföldön nagy sikere és hatása lesz, amit tökéletesen megérdemel. *N. N.*

Bethlen Gábor és a magyar irodalom. Irta: **Kristóf György.** (Budapest. Az Ifjú Erdély kiadása. 1930. 61 l.). A nagy erdélyi fejedelem alakjával foglalkozó újabb tudományos művek közül széleskörű érdeklődésre tarthat számot a kolozsvári egyetem tanárának, Kristóf Györgynek, Bethlen Gábor és a magyar irodalom viszonyát ismertető tanulmánya. Érdeme nemcsak az, hogy a tárgyat illető gazdag anyag jól rendezett, világos áttekintését adja, hanem az is, hogy ezzel kapcsolatban véglegesen tisztázza a fejedelem irodalmi munkásságára vonatkozó időnként föl-fölvetődő kérdést. Hangsúlyozza, hogy Bethlen sem egyházi, sem világi énekszerző nem volt s csupán korrajzilag becses tartalmú leveleinek stílusa érdemel figyelmet az irodalmi fejlődés menetében. Különösen fontos azonban a fejedelem alakja tárgyátörténeti szempontból. Se szeri, se száma azoknak a latin és magyar költői kísérleteknek, melyek főképp a Bethlen halálát követő időkben s a XIX—XX. század folyamán a legkülönfélébb vonatkozásban örökítik meg történelmünk e kiváló tényezőjének emlékét. Elsősorban uralkodói nagyságát, nemzetszeretetét, hitbuzgalmát és iskolaalapítói érdemeit dicsőítik, azonban életútja egyéb mozzanatai sem maradnak em-

lítés nélkül. A szerző végső megállapítása szerint az érték dolgában gazdag változatú termés több darabja valódi műalkotás, de a fejedelem «történetileg is teljes és művészileg befejezett, szépirodalmi jellemképét még várjuk». Ez a körülmény természetesen nem változtat azon a tényen, hogy a derék tanulmány az idetartozó anyag szinte teljes felsorolásával és megbízható bemutatásával igen jó szolgálatot tett a Bethlen-kultusz nyomait számon tartó kutatásnak. *B. Gy.*

H. Hajtay Etelka : Szárnyak bontogatása. (Tanulmányok és vezérfonal a modern fogalmazástanításhoz : a könnyed, közvetlen és egyéni stílus megalapozására. Budapest, 1928. Franklin. 1921.). Ez a kedves tartalmú könyv lényegében nem egyéb, mint a fogalmazás-tanítás körül, a polgári leányiskolában szerzett tapasztalatok rendszerbe foglalása s a bevált módszer eredményességének sikerült iskolai dolgozatokkal való szemléltetése.

A lelkes szerző két évtizedes gyakorlat alapján s nagy ügyszeretettel szól a dologhoz. Nem elégszik meg a fogalmazástanítás nevelőértékének hangsúlyozásával, hanem azt szeretné, hogy a cél minél tökéletesebb megközelítése érdekében az iskola külön tantárgy módjára foglalkozzék a gondolatok írásbefoglalásának művészetével. Ez bizonyára igen dicséretes buzgóságra valló óhaj, de megvalósulására aligha van kilátás. Talán nincs is rá okvetlenül szükség ; mint a szerzőtől közölt kis dolgozathból látni, a fennálló keretek között is szép eredmény érhető el. Egyébként pedig az iskola minden tárgy tanítása közben módot nyújt az egyéni kifejezőmód érvényesülésére, innen pedig a papírra vetés csupán egy lépés. Már t. i. azoknál, akikben megvan a jó szándék s a képesség. Túlságosan erőltetni a dolgot — főképp a tanítás

alsó fokán — hiába próbálnók. Hiszen a szóbanforgó könyv szerint «erre is, mint minden művészetre születni kell». Az érdemes szerző különben túlló a célon, a mikor 20%-nyi «tehetségtelnek» miatt sajnálja «a fogalmazást is egészen a helyesírás megtanulásának szolgálatába állítani az alsó két osztályban». Nyugodt lehet, a tehetségek ezzel nem veszítenek semmit, mert értelmük azért nem fog visszafejlődni. Ez az észrevétel nem akarja kisebbiteni a szép könyv értékét. A tárgy iránt érdeklődők sok figyelemreméltót találhatnak benne, s bizonyos szívesen fogják olvasni a szerző tanítványainak ügyes stílusgyakorlatait is. *A. B.*

Mesterházy Jenő : A budavári királyi palota hajdan és most. Budapest, a szerző kiadása. — Képekkel dúsan ellátott ismertető művet írt a budai tanítóképző történelemtanára, Mesterházy Jenő, Budaváráról. Nagyszerűen az ifjúságnak ajánlja művét, noha felnőt, művelt emberekre is ugyancsak ráférő érdekes tudnivalókat ad nagy bőségben. Nem lehetünk eléggé hálásak az ilyen tanulmányokért ; gyér Budapest-történeti népszerű irodalmunk minden gyarapodása érdem. Önálló kutatások természetesen nincsenek Mesterházy tanulmányában, az ilyen részletmunka nem is az efféle egybefoglalásba való ; jó szemmel összeszedni és érdekesen feltálalni az egybegyűjtött anyagot, az volt a feladata és ezt ügyesen végezte el. Az idegenforgalom világáradatában nálunk is megtermett már bizonyos élénkség ; elsősorban a belső idegenforgalomra gondolok itt, az egész magyar nemzetére. A megszállott területeken felnövő magyar fiatalok Budaváráról nem tanul semmit, de természetesen, hogy vágyik az egész magyarság fővárosába és örömmel ismeri meg annak multját is. Ennek a Budát meghatottsággal járó «idegen»-forgalom-